

Stauber Péter Mi a baj a migrációval?

„Az a baj a migrációval, hogy egyesek számára vallássá vált” – fogalmazott egy kollégám nemrég egy magánbeszélgetés során. Szavainak nyomatékot ad az a tény, hogy a közigazgatásban és az akadémiai szférában is a terület legjelesebb hazai művelői közé számít. Ez a mondat jutott újra és újra az eszembe, miközben a közelmúltban angol nyelven megjelent *Refugees and Migrants in Law and Policy* című nemzetközi tanulmánykötetet forgattam.

A Springer kiadó gondozásában megjelent vaskos kötet nemzetközi elismertségnek örvendő neves szerkesztőkkel dicsekedhet. Helmut Kury professzor kriminálpszichológus, a freiburgi Albert Ludwig Egyetem emeritus tanára, egyben a külföldi és nemzetközi büntetőjogok tanulmányozására specializálódott freiburgi Max Planck Intézet tudományos főmunkatársa. A lengyel büntetőjogász és kriminológus Sławomir Redo a Bécsi Egyetem Jogi Karának docense, a varsói Łazarski Egyetem professzora, aki korábban is számos hivatalt töltött be az ENSZ intézményeiben, s ma az ENSZ Akadémiai Tanácsának munkatársa. Az általuk szerkesztett könyv kétségtelenül impozáns alkotás. Egyaránt igaz ez mind terjedelmi tekintetben – hiszen a könyv közel ezer oldalt számlál –, mind pedig a vizsgált témák sokszínűségét és a szerzők felkészültségét tekintve. Ritkaság az olyan átfogó és kimerítő kiadvány, amely a migráció, e ma már az egész világot érintő és foglalkoztató társadalmi jelenség komplex bemutatására törekszik. A kötet nagy érdeme, hogy valóban globális szemlélettel vizsgálja a migráció minden szegmensét és vonatkozását. Ennek jegyében olvashatunk benne tanulmányokat a menekültügyről, a legális migráció egyes aspektusairól, de akár a határvédelem kérdéseiről is. Ugyancsak említésre méltó a földrajzi sokféleség: a világ számos országából származó szerzők között egyaránt vannak olyanok, akik a kibocsátó vagy a tranzit-, és akik a befogadó országok szemszögéből dolgozzák fel a kérdést. A könyvben megjelennek nyugat-európai, főként – bár nem kizárólag – német szerzők, valamint közép-európai, ibériai, balkáni, nyugat- és dél-afrikai, illetve az USA-ra és az indiai szubkontinensre fókuszáló tanulmányok. A könyv alaphangját mégis a német fősodratú társadalomtudományi gondolkodás adja meg. A kötetnek különös aktualitást ad az Európában és tágabb földrajzi környezetében az utóbbi 4-5 évben lassan

kibontakozó, majd hirtelen eszkalálódó migrációs válság, amelynek bemutatása hangsúlyos szerepet kap a tanulmányok sorában.

A kötet öt nagyobb egységre, mondhatni nagyfejezetre tagolódik. Az első *A menekültprobléma háttere, a múlt, a jelen és a jövő, valamint a média a kutatás fényében* címet viseli. A második a menekültek és migránsok integrációját, mint kölcsönfolyamatot – *Az érme két oldalát* – tárgyalja a befogadó országok tekintetében. A harmadik részben szereplő országtanulmányok *A globális demokratikus politikai nevelés* feladataira és gyakorlati kihívásaira koncentrálnak. A teljes negyedik fejezet a menekültek és a befogadó társadalom velük szembeni bűnözői viselkedésformáival foglalkozik. A záró ötödik fejezet a kötet interdiszciplináris jellegének nagyon is megfelelő, de tematikailag be nem sorolható dolgozatokat vonultat fel, és *Következő lépések* címszó alatt a jövőperspektívákat is vizsgálja. Ahogy a kötet alcíme – *Challenges and Opportunities for Global Civic Education* – is utal rá, a könyv nem csupán tudományos és elemzési, hanem széles olvasóközönséget megcélózva hangsúlyozottan nagyralátó nevelési és oktatási célokat is kitűz, ezért minden tanulmány végén ellenőrző kérdéssor áll az olvasók, oktatók és hallgatók rendelkezésére. E gyakorlati célkitűzés jegyében – ahogy teljes áttekintésben megállapítható – a szerkesztők koncepciója szerint a kötetben a második és harmadik egység, vagyis a helyzetfelmérés, problémakezelés, a migránsok kiszolgáltatottsága és áldozattá válása, valamint az integráció és a jó gyakorlatok felmutatása kapja a legnagyobb hangsúlyt. Ezzel szemben a migránsokkal kapcsolatos rendészeti feladatok, valamint az általuk megvalósított bűncselekmények, amelyekhez erős és távolról sem alaptalan félelmek társulnak a befogadó társadalomban, kevésbé hangsúlyosan vannak jelen. Az erre vonatkozó fejezet mindössze három tanulmányból áll, bár az utolsó fejezetben Sławomir Redo tanulmánya még visszatér a menekültkérdés és nagyvárosi biztonság problémáikájára.

A teljes szerzőgárda a migrációs szakterület nemzetközi élvonalát képviseli. Öröndetes, hogy magyar szerzők is megjelenhettek egy ilyen rangos kiadványban, hiszen a migráció magyar kutatói ideológiai és politikai okokból az utóbbi években érdemtelenül kissé perifériára szorultak a nemzetközi tudományos közösségekben. A Póczik Szilveszter és Sárík Eszter, az Országos Kriminológiai Intézet két tudományos főmunkatársa által jegyzett közös tanulmány előkelő helyen, az első fejezetben szerepel a kötetben. A dolgozat bemutatja a Magyarországot érintő 2015-ös migrációs hullámot és az arra adott kormányzati válaszokat, különös tekintettel a biztonsági határzár létesítésére és a kapcsolódó jogszabály-módosításokra, illetve ezek nemzetközi jogi, mindenekelőtt a Genfi Egyezményre támaszkodó megalapozottságára. A szellemes *Law and (B)Order* címet hordozó alapos és tárgyyszerű elemzésük körbejárja a balkáni

migrációs útvonal előtörténetét és rávilágít a migrációval kapcsolatos eltérő attitűdök történelmi-társadalmi hátterére is. Csak remélni lehet, hogy az angol nyelvű megjelenés révén külföldön is minél több olvasóhoz eljut a tanulmány, amely referenciapont lehet az elmúlt évek magyar migrációs politikájának megértésében és nemzetközi értékelésében. A jelenleg is zajló heves politikai szócsatákon túlmutató szakmai diszkusszió ugyanis mind a mai napig nem bontakozhatott ki, noha nyilvánvalóan szükség volna a tudományos közvéleményben politikailag semleges, objektív vitára.

Említést érdemel, hogy olyan neves kriminológusok társaságában, mint Witold Klaus, Irena Rzeplińska és Mirosław Scheinost társszerzőként Lévay Miklós, az ELTE professzora, egykori alkotmánybíró és az Európai Kriminológiai Társaság volt elnöke is megjelenik a kötet harmadik fejezetében, a három közép-európai országot, Cseh-, Lengyel- és Magyarországot a menekültek és menedékkérők helyzete szempontjából vizsgáló összehasonlító tanulmányban. Kritikai véleményalkotásuk minden bizonnyal megszívlelendő mozzanatokat tartalmaz mindhárom ország jogalkotói számára. A kötetben publikáló közép-európaiak közül kiemelendő még Gorazd Meško, a maribori egyetem tanára és a cambridge-i kriminológiai intézet kutatója, aki ifjabb pályatársaival közösen írt dolgozatában Szlovénia migrációs helyzetét taglalja.

A kötet tehát számos erényt felvonultató, dicséretes és kiemelkedő teljesítmény, kétségtávol mérföldkő a jelenkori kutatásban. Azonban – és itt utalnék vissza a bevezetőben említett *bon mot*-ra – nem mehetünk el kritika nélkül egyes aggasztó vonatkozásai mellett. Ha a migráció – egyesek számára – hitvallás, akkor ez a könyv helyenként átcsúszik e vallás Bibliájának szerepébe. A tanulmányokat körbeölelő gondolatiság ugyanis némileg egybecseng az ENSZ által szorgalmazott és végleges formába öntött úgynevezett migrációs kompakt szellemével. Noha a migráció globális kezelését és menedzselését kívánó egyezmény jogi kötőerővel – legalábbis egyelőre – nem rendelkezik, távolról sem véletlen, hogy politikai megfontolásokból más országok mellett Magyarország is kilépett a kompaktot előkészítő folyamatból. A nyilvánosság számára talán nem egyértelmű, de tágabb értelemben az ENSZ által elfogadott és 2030-ig elérendő Fenntartható Fejlődési Célok (SDG) alapozzák meg a migrációs megállapodást és képezik a kötet eszmei alapot is. Ha az egyes szerzőket talán nem is, de a kötet szerkesztőit biztosan erős elkötelezettség jellemzi a migráció pozitív megítélésével kapcsolatban. Tetten érhető ez a két előszóban, amelyeket François Crépau, az ENSZ migránsok emberi jogaival foglalkozó különleges jelentéstevője és William Lacy Swing, az ENSZ migrációs ügynökségének, a Nemzetközi Migrációs Szervezetnek (IOM) a korábbi főigazgatója jegyez. De visszatükröződik ez a két társszerkesztő által írott epilógusban is. Ezek az írások

a migrációt egyértelműen pozitív és elkerülhetetlen világjelenségként láttatják, amelynek megkönnyítése, hovatovább legalizálása önmagában is segítené megoldani a kapcsolódó problémák jelentős részét.

A kötet magyarra nehézkesen fordítható alcíme kapcsán felvetődik a kérdés: mire és kikre irányul a megcélzott demokratikus-polgáris politikai nevelés? A kötet szerkesztői – a bevándorlók sikeres integrációjára helyezve a hangsúlyt – a migránsok iskolázása mellett a befogadtatás előfeltételének tekintik a befogadó országok polgárainak nevelését, tudatformálását, ahogy ennek a háború utáni Németországban már kialakult módszertana és intézményesült gyakorlata van (politische Bildung)¹. A kötetben kifejtettek szerint létezik az ENSZ dokumentumokból kihüvelykeztető globális minimum a globális jogtudat, a „jogszerűség kultúrája” tekintetében, amely e nevelési-oktatási folyamat velejét adná, lehetővé téve „öslakosok” és újonnan érkezettek harmonikus együttélését. Ebben a folyamatban az ENSZ nagy szerepet szánna a helyi önkormányzatoknak, elsősorban a migráció fő célpontjait jelentő nagyvárosoknak. Aligha vitatható, hogy az oktatás valóban a sikeres integráció kulcseleme, a könyv eszmei irányultsága azonban politikai beállítódástól függően ébreszthet rokonszenvet vagy ellenszenvet az olvasóban. Ettől függetlenül a tanulmányok által közvetített ismeretanyag mindenképpen elő fogja segíteni a migráció globális és összetett kérdéskörének jobb megértését.

Felhasznált irodalom

Kury, H. – Sławomir, R. (eds.) (2018): *Refugees and Migrants in Law and Policy. Challenges and Opportunities for Global Civic Education*. Switzerland: Springer International Publishing

1 Németországban a nemzetközi eseményekkel, valamint a német történelem és jelenkor társadalmi és politikai folyamataival kapcsolatos helyes, tehát demokratikus és liberális szellemű álláspontok megfogalmazása és széleskörű propagálása az 1991-ben alapított és a szövetségi belügyminisztérium alá tartozó Bundeszentrale für politische Bildung (<http://www.bpb.de>) feladata. Ezt ma az 1997. május 26-án kelt Müncheneri Manifesztum részletezi és a 2001. január 24-én kelt rendelet foglalja jogi keretbe.